

Nemzeti hiszekegy

Új alkotmány – régi eszme

A magyar parlament kétharmada megszavazta Magyarország új alkotmányát. Sokakban merült fel azonban a kérdés: vajon miért kell új alkotmány Magyarországnak? Aki sorra veszi az új alkotmány megalkotásának szükségességét alátámasztó érveket, annak rögtön szembe tűnhet, hogy ezek legkevésbé sem a vele szemben felmerült kétségek eloszlatására irányulnak. Ugyanis azok az aggályok, amelyek a példátlan gyorsasággal kidolgozott és elfogadott alaptörvénynek a nyugati típusú alkotmányos demokráciák alkotmányait jellemző alapjogokkal ellentétes vagy éppen korlátozó voltára hívják fel a figyelmet, érdemi válasz híján maradtak.

Az érdemi vita és egyeztetés elmaradásán felesleges lamentálni. Annál is inkább, mivel a valódi kérdés nem az, hogy miért kell új alkotmány, hanem az, hogy kinek állt érdekében, hogy egy új alkotmány szülessen. Azt nyugodtan kijelenthetjük, hogy választói igény erre nem mutatkozott. Akkor hát: *Qui protest?*

A válasz megtalálásához nincs szükség az egyébként meglehetősen terjedelmes alaptörvény tanulmányozására. Elegendő a bevezetőnek szánt Nemzeti Hitvallás tanulmányozása. Aki azt gondolja, hogy a kissé archaikusnak tűnő szöveg nem bír különösebb jelentőséggel, annak figyelmébe ajánlom az Alkotmány ALAPVETÉS fejezetének R) cikk (3) pontját, miszerint: **„Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.”**

Koppanós mondat. A lényeg a *kell* szócskán nyugszik. Ez nem diszpozitív, hanem kógens rendelkezés: vagyis bármely jogalkotónak vagy jogalkalmazónak kétsége merül egy jogszabály megalkotása, értelmezése vagy alkalmazása kapcsán az alkotmányosság oldaláról, akkor a Nemzeti hitvallást kell (!) elővennie. És ez vonatkozik magára az alkotmányra is!

A történeti alkotmányra való hivatkozás látszólag Magyarország jogállami fejlődésének folytonosságára utal. Látszólag. Valójában ugyanis a jogértelmezés oldaláról a Nemzeti hitvalláshoz hasonló erővel kell alkalmazni. Hogy miképpen értelmezhetők vita esetén a polgári demokráciák tulajdonviszonyai az Álmos vezérrel kötött összerződés (vérszerződés) vagy az öröklési viszonyok a Pragmatica Sanctio (a Habsburgok női ági öröklésének szabályozása) alapján, az némelyekben talán visszásságot kelt. E hitetlenkedőknek idéznék pusztán példálózó jelleggel a történeti alkotmány részét képező joganyagból. Az Aranybulla kimondta, hogy *„Fekvő birtok az országon kivülieknek ne adományoztassék”*. Ismerős? Vagy: az 1848-ik évi un. áprilisi törvények sajtószabadságra vonatkozó cikkelye eltörölte az előzetes cenzúrát, mindössze egy példány eljuttatását írta elő egy 25 tagú bizottság elnökének, amely bizottság liberális nemesekből és pesti polgárokból állt. A bizottság vádesküldtszékként megvizsgálta annak tartalmát, és amennyiben vétséget állapított meg, bírságot szabhatott ki. Ismerős? A Verbőczy-féle Hármaskönyv (Tripartitum) pedig, amely rögzítette, hogy minden hatalom és jog forrása a Szent Korona, az uralkodó pedig csak a Szent Korona nevében cselekszik, már vissza is vezet bennünket a Nemzeti hitvalláshoz: **„Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.”**

Mit jelent ez? És miért van összekötve egy másik kijelentéssel, miszerint **„Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette.”**

A válasz egyszerű. Aki figyelemmel kíséri a világban zajló folyamatokat, az élet minden területére kiterjedő globális válságot, annak nyilvánvaló tény, hogy a megoldásokat kínáló politikusi törekvések önmagukban nem bírnak erkölcsi legitimitációval. Ez olyannyira igaz, hogy a közgondolkodásban a politikát gyakran említik a hazugság művészetének. Ilyen

erkölcsi alapon pedig nem lehet választást nyerni. Ezért van, hogy a választói akaraton nyugvó és természeténél fogva rövidtávra (választási ciklusra) tervező politikai hatalom kénytelen saját érvelését vallási alapra helyezni. Ilyen módon válik a vallás egy adott politikai hatalom tanítómesterévé. Ahogy e két világ közeledik egymáshoz, úgy válik mind láthatóbbá a középkorból ismerős kép: a trón és az oltár szövetsége. E hatalom összefonódásának jelképe pedig a korona.

A magyar Szent Korona közjogi értelemben jogi személy, az állam, mint elvont, megfoghatatlan gondolat fizikai megtestesülése, akitől minden hatalom származik. Mindemellett nemcsak a politikai hatalom jelképe, hanem a pápát is jelenti, aki a koronát küldte. A Szent Korona nyilvánvaló jelentése tehát az egyház bevonása a hatalomba. És ha ezt bárki félreértené, úgy idézze fel a történeti alkotmányból a szakrális mozzanatot: mit is tett az államalapító Szent István a pápától kapott koronával? Felajánlotta Szűz Máriának, aki a katolikus egyház dogmája szerint a Menny királynője. Ebből nyilvánvalóan az következik, hogy Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét az testesíti meg, akinek a Szent Korona a tulajdonában van, vagyis még pontosabban azt, aki őt képviseli.

Így már érthető a kereszténységre való hivatkozás. Legalábbis arra a kereszténységre, amely erkölcsi hatalmat akar mások felett, mégpedig úgy, hogy és ezt ki is tudja kényszeríteni. Ezért büszke a Nemzeti hitvallás Szent Istvánra, hiszen ő képes volt kötelezővé tenni a katolicizmust.

„Ugyan a papok meg az ispánok hagyják meg mindenfelé a falusbiráknak, hogy vasárnaponként az ő felszólításokra minden ember, nagyja és apraja, férfia s asszonya, mind templomba menjen, kivéve azokat, akik a tűzhelyet őrzik. Valaki pedig konokul hátramarad, csapják meg és kopaszszák meg.” (István Király Dekrétumainak Második Könyve 8 fejezet). „Akik Isten igéjének hallgatására templomba gyülekezvén, ott a misemondás ideje alatt egymás között suttognak, egyebeket léha fecsegéssel zavarnak és a szent leckék éltető szavára nem figyelmeznak: ha öregebbek, dorgálják meg őket és szégyenséggel űzzék ki a templomból. Az ifjakat és közrendűeket pedig kössék ki mindenek szeme láttára a templom pitvarába és ostorozzák meg az ily nagy vakmerőségért.” (18 fejezet)

A Nemzeti hitvallás nem a világnézeti semlegesség elvén nyugszik, hanem a keresztény hitet jelöli meg kiindulási pontnak, jóllehet a történeti alkotmányra való hivatkozással csak a katolikus hit normáinak felel meg. A Nemzeti hitvallás így tartalmilag szembekerül az alkotmánynak a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságáról szóló kijelentésével – és mivel értelmezési szempontból az alkotmány felett áll, így alkalmazását tekintve felül is bírálhatja azt. Ezzel ellentétben a világ alkotmányos demokráciái azt az alapelvet tették magukévá, amely a lelkiismereti szabadság talaján áll, és ezzel magukévá tették a magától Istentől származó bibliai igazságot: **„Nem erővel, sem hatalommal, hanem az én lelkeimmel!”** (Zakariás könyve 4:6). Erre az álláspontra helyezkedtek a felvilágosodás nagy gondolkodói, akik világosan látták, hogy az ember boldogulásának útja a korlátozásoktól mentes szabad döntésen alapul.

„Mivel a mindenható Isten szabadnak teremtette a szellemet (és azzal, hogy minden korlátozással szemben ellenállóvá tette, abbéli legfelső akaratát nyilvánította ki, hogy szabad is maradjon), minden olyan próbálkozás, amely akár jogi büntetésekkel és terhekkel, akár állampolgári létében akadályozva befolyásolni akarja a szellemet, csak képmutatást és becstelenséget fog szülni, és ellentétes vallásunk szent megalapítójának tervével, aki noha egyaránt ura a testnek és a szellemnek, mégsem akarja sem az egyiken, sem a másikon tett erőszakkal terjeszteni a vallást, bár mindenható hatalma képessé tenné rá.” (Thomas Jefferson)

Az a világgép, amely az állam működését egyfajta erkölcsi ellenőrzés alá kívánja helyezni, nem új keletű, hanem a katolikus egyház államvallássá alakulásához köthető. Az első un. egyházdoktor, Ágoston munkálta ki a De Civitate Dei (Isten államáról) c. munkájában. Lényege, hogy a bűntől megromlott embertől nem várható a hatalom jóra történő használata, így szükséges őt korlátozni ebben, mégpedig az erkölcsi jót megtestesítő egyház által. Ezt nevezzük hagyományosan a trón és az oltár szövetségének. E gondolatot tett követte, így nem csoda hogy a pápaság középkori története egyben az investitúra harcok története is.

I. (Szent) Gelasius (492-496) először fogalmazta meg az ún. két hatalom elméletet, amely szerint a vallási dolgokban a császárnak el kell fogadni az egyház vezetését, míg világi ügyekben az egyház van alárendelve a császári hatalomnak. 494-ben I. Anastasius császárnak írta: „Két olyan intézmény van, amely elsősorban kormányozza ezt a világot; az egyik a legfőbb papok megszentelt tekintélye (*auctoritas*), a másik pedig a királyi hatalom (*potestas*)”. Ehhez Augustus római császár önmagáról tett nyilatkozatát régi használta fel: „ezután tekintély (*auctoritas*) dolgában mindenkit felülmúltam, de hatalmam (*potestas*) semmivel sem több, mint hivatalbeli társaimnak.”

III. Jenő (1145-53) ciszterci pápa – Clairvaux-i Bernát tanítványa – megalkotta az un. **két kard elméletet**. Ennek lényege, az anyagi kardot az egyházért (*pro Ecclesia*) használják, a lelki kard pedig az egyház által (*ab Ecclesiae*) használják.

VIII. Bonifác (1294-1303) Aquinói Tamásnak szerzőségének is tulajdonított *Unam Sanctam* kezdetű bullájában kifejtette: „Csak egy szent (*unam sanctam*) katolikus apostoli egyház van; **rajta kívül nincs üdvösség és bűnbocsánat. ...Az egy és egyetlen egyháznak egy a teste, egy a feje**, nincs két feje, mint valami szörnyszülöttnek. **Krisztus tudniillik ez a fej és Krisztus helytartója:** Péter, és Péter apostol utóda... **az egyházon belül és annak birtokában két kard van: a lelki hatalom kardja és a világi hatalom kardja... Mindkét kard, a lelki is, a világi is, az egyház hatalmában van.** Ámde az utóbbit az egyházért kell forgatni, az előbbit pedig maga az egyház forgatja; azaz: a lelkit a papok forgatják, a világit a királyok és katonák ugyan, de csak akkor, ha a papok azt helyeslik vagy megengedik. Mert az egyik kardnak a másik alatt kell lennie: a világi a lelki kard alatt, miként a földi tekintély a lelkiné alárrendeltje... A lelki hatalomnak van joga arra, hogy a földi hatalom rendjét vigyázza, s ha az nem bizonyulna jónak, ítélkezzék is felette... Végezetül kijelentjük, állítjuk és kihirdetjük: mindenképpen **szükséges az üdvözüléshez minden teremtménynek, hogy alárendeltje legyen a római pápának.**”

A szentágostoni hatalomszemlélet a középkort idézi. Ezzel ellentétben a montesquieu-i államelmélet a modern polgári demokráciák alapja. Ez utóbbi lényege abban áll, hogy vallja az állam egyháztól való elválasztásának és a hatalmi ágak szétválasztásának szükségességét. A törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalom különállását az indokolja, hogy bármely politikai hatalmat csak tőle független azonos erejű hatalommal lehet és kell ellensúlyozni. Ez az emberi szabadság alapja.

„Ha a törvényhozó hatalom a végrehajtó hatalommal ugyanabban a személyben vagy **ugyanabban a hatósági testületben egyesül, nincsen szabadság, mivel attól lehet tartani, hogy az ilyen uralkodó vagy az ilyen testület zsarnoki törvényeket fog hozni, és azokat zsarnoki módon fogja végrehajtani...** minden elveszne akkor, ha ugyanaz az ember vagy a főembereknek, nemeseknek vagy a népnek ugyanaz a testülete gyakorolná ezt a három hatalmat, vagyis a törvényhozó hatalmat, a közhatározatok végrehajtásának hatalmát és a magánosok bűncselekményei vagy jogvitái fölötti ítélkezés hatalmát.” (Montesquieu: A Törvények szelleméről)

Itt érkezünk vissza a valódi kérdés felvetéséhez. Kinek áll érdekében, hogy egy olyan alkotmány megalkotása, amely kijelenti, hogy „*Az Alaptörvény... érvényre juttatása érdekében kényszer alkalmazására az állam jogosult.*” (ALAPVETÉS C cikk 3 bek.) Hogyan fér ez össze a kereszténységgel, amelyről Blaise Pascal így írt: „A mindent szelídséggel intéző Istennek az a módszere, hogy az értelemben észokokkal, a szívbe pedig kegyelme segítségével ülteti el a vallást. De ha erőszakkal és fenyegetéssel akarják beleplántálni az értelemben és a szívbe, akkor nem a vallást, hanem a félelmet vetik el benne.”

Hogyan lehet tehát polgárinak nevezni egy olyan alkotmányt, amely kimondja, hogy „*Alapvető jog... korlátozható.*” (SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG fejezet I. cikk 3. bek.) Amely szerint „*A Kormány a veszélyhelyzetben... egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.*” (AZ ÁLLAM fejezet 53. cikk 2 bek.) Amely szerint különleges jogrendben az emberi méltósághoz való jog és a kínzás tilalmán túl „*az alapvető jogok gyakorlása... felfüggeszhető vagy az I. cikk (3) bekezdése szerinti mértéken túl korlátozható.*” (54 cikk 1 bek.) Vagyis a kormány saját döntése szerint bármely – még az alkotmány által deklarált – alapjogot is felfüggeszthet vagy korlátozhat, ideértve például azt is, hogy „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.*” Vessük össze ezt a Virginai Nyilatkozattal, amely kinyilvánította, hogy nem lehet semmiféle szerződéssel megfosztani egyetlen embert sem annak alapvető jogaitól, még akkor sem, ha ő ebbe beleegyezik.

„Minden ember, a természet rendje szerint, egyenlően szabad és független, s mindenkinek bizonyos veleszületett jogai vannak, amelyekből, ha társadalmi közösségbe is kerül, semmiféle szerződés meg nem foszthatja, vagy utódaitól azokat el nem veheti; ilyenek: az élet és a szabadság élvezete, ezzel kapcsolatosan a tulajdon megszerzésének és birtoklásának, a boldogságra és biztonságra irányuló törekvésnek, valamint azok elnyerésének joga.”

A Nemzeti hitvallás azt alapvető emberi jogokról való lemondás tilalma alóli felmentésre a következő lehetőséget kínálja: „*Mi, Magyarországi polgárai készen állunk arra, hogy országunk rendjét a nemzet együttműködésére alapítsuk.*” De mi ez az együttműködés valójában? Félő, hogy a fogalom annak megalkotói számára is ismert, és amiről Laura Nader a Kalifornia Egyetem antropológus professzora így írt: „A legerőszakosabb politikai rendszerek... egytől egyig a társadalmi kontroll megvalósítása érdekében használták az együttműködés ideológiáját... Az együttműködés ideológia (*harmony ideology*) a legalattomosabb módszere a demokrácia megszüntetésének... ez az ideológia legszélsőségesebb változatában az embereket egy fantáziavilágba zárja, ahol a valóságtól megfosztva kénytelenek tölteni életüket.”

Mindezekből kitűnik, hogy az újonnan megalkotott magyar alkotmány messze került az alkotmányos demokráciák polgári alkotmányaitól. Ennek oka azonban nem politikai természetű és ebből következően nem politikai érdekeket szolgál. Sokkal inkább kiszolgáltatja magát annak az erkölcsi hatalomnak, amelyre hivatkozik és akit megidéz, hogy szóljon is általa.

A törvényhozói hevílettől égő politikusoknak végezetül szóljon egy csendes hang: "Ma a vallásos világban hitük szerint sokan munkálkodnak Krisztus földi, időleges országának megalapításán. Azt szeretnék, ha Urunk e világ országainak lenne a vezetője: az udvarok, táborok, törvényszékek, paloták, piacok vezére. Elvárnák, hogy az emberi hatalom által kikényszerített törvényes rendeletek szerint uralkodjék. Mivel Krisztus most nincs itt személyesen, vállalják, hogy intézkednek helyette, végrehajtják országának törvényeit..."

A kormányzat, amelynek fennhatósága alatt Jézus élt, korrupció és elnyomó volt. Mindenfelé

égbekiáltó visszaélések történtek: zsarolás, türelmetlenség, felőrlő kegyetlenség. **A Megváltó mégsem kísérelt meg polgári reformokat.** Nem támadta a nemzeti visszaéléseket, nem ítélte el a nemzeti ellenségeskedéseket. **Nem avatkozott bele a felsőbbség, a hatalmat gyakorló közigazgatás dolgaiba.** Példaképünk **távol tartotta magát a földi kormányoktól.** Nem azért, mintha közömbös lett volna az emberi bajok iránt, hanem mert az orvosságot nem pusztán emberi vagy külső eszközökben kereste. A hatásos gyógyításhoz egyénileg kell elérni az embert, újjáteremteni a szívet.

Krisztus országát nem törvényhozó testületek, tanácsok vagy bíróságok döntésével, **a világ nagyjainak támogatásával alapítja meg,** hanem azzal, hogy Krisztus természetét az emberekbe ülteti a Szentlélek munkája által." (Jézus élete: Szemmel nem látható c. fejezetből)

Márton István
a szerző jogász